

» | Af Mathias R. Jepsen-Hansen, teolog og frimenighedspræst, gift og far til to, studerende på KPI Akademi

Forældredeterminisme i kristent perspektiv

I sin bog *Utilstrækkelig* beskriver teolog og højskolelærer Christian Hjortkjær, hvordan den nuværende ungdomsgeneration er tynget af følelsen af utilstrækkelighed. I den forbindelse skriver han blandt andet: "Min påstand er ikke, at det er hverken sværere eller lettere at være ung i dag, men at det er *anderledes svært*".¹ Noget lignende kan man sige om dem, der er lidt ældre, den nuværende forældregeneration. Der er nemlig en udbredt udfordring, som tidligere generationer ikke på samme måde har måttet slås med. En udfordring, som rører ved forældrenes grundlæggende syn på sig selv og deres børn. Dermed er den relevant, og måske endda nødvendig, for alt fra lærere og pædagoger til præster og kirkelige ledere at forholde sig til. Det er en alvorlig udfordring, men det er også en udfordring, der kan gøres noget ved. Udfordringen kan beskrives med ét ord: "forældredeterminisme".

Hvad er forældredeterminisme?

D. 9. januar i år lavede forældre-Instagrammeren Rikke Højer, som med over ti tusind følgere poster under profilmavnet "boernetanker", et opslag, som på mange måder er rammende for den nuværende generation af småbørnsforældre. Opslaget består af seks slides med tekst. På den første står der "Som mor, skal jeg bare lige...". Herefter følger på de næste fem slides en lang liste med opgaver, hun skal udføre i løbet af en enkelt morgen. I alt er der 85 opgaver. Listen starter sådan her: "Tjekke ind i alles humør, når vi står op", "svare på syv spørgsmål inden jeg tisser", "planlægge den næste halve time i mit hoved", "huske biblioteksbøgerne inden torsdag", "lave tre madpakker". På nær den allerførste opgave, har de her nævnte eksempler alle primært med noget praktisk at gøre. Men fortsætter man ned gennem listen, vil man opdage udsagn som: "ikke glemme at involvere børnene", "forsøge at

forstå to følelsesudbrud", "forsøge at rumme tre forskellige behov", "lade den ældste være andet end den ældste", "råbe lidt for højt og kramme bagefter", "tænke over, hvad vi gør med skole", "tænke over, hvad skole egentlig er", "tænke over, hvad læring egentlig er", "huske at relationer ikke vokser af sig selv", "evaluere min egen indsats", "slå mig selv i hovedet og gøre noget ved det", "sige noget om vrede der gerne må være der".

Hvad kendetegner udsagn som disse? De handler ikke først og fremmest om praktiske opgaver, men om opdragelse, barnets udvikling og ikke mindst forældrens rolle i dette. Rikke Højer maler med sin skæve og personlige formidling ikke bare et selvportræt, men i høj grad også et generationsportræt.

Tidligere forældregenerationer har uden tvivl også tænkt over deres børns udvikling og set kritisk på deres egen rolle som forældre. Men den nuværende generation af forældre er i langt højere grad end tidligere forældregenerationer eksponeret for andres råd og påstande i form af populærvidenskabelig litteratur, blogs og sociale medier. Både uddannede fageksperter og almindelige forældre deler råd, metoder, teorier, erfaringer og tanker om forældreskabet med det formål at optimere det, så børnene på både kort og lang sigt kommer til at trives så godt som muligt. Vi skal med andre ord som forældre være den bedste udgave af os selv, for at vores børn må blive den bedste udgave af sig selv.

Frygten for at man som forælder påvirker sit barn i en negativ retning, har formentlig eksisteret til alle tider, men aldrig før har en generation af forældre været så eksponeret for tanken om dette. Og det har gjort noget ved vores syn på forældreskab og på os selv som forældre.

Det gælder for så vidt ikke blot forældreskabet, at vi lever i en tid præget af selvoptimering. Psykologiprofes-

sor Svend Brinkmann har flere gange brugt følgende satiriske formulering på sociale medier: "Hvis du tænker positivt hver eneste dag, arbejder hårdt, stræber efter at blive den bedste udgave af dig selv, omgiver dig med inspirerende mennesker og aldrig giver op, så er der ingen grænser for, hvor udmattet du kan blive".³

Tendensen er overalt i samfundet, og den fodrer tanken om, at man konstant skal anstrenge sig for at gøre det bedre. Det gælder på arbejdspladsen, i uddannelsessystemet, på sociale medier, i fitnesscenteret, i parforholdet og ikke mindst i forældrerollen. I bogen *Det grænseløse forældreskab* argumenterer sociolog Maria Ørskov Akselvoll for, at forældrerollen i dag er blevet et ekstra fuldtidsjob på grund af de mange ting, forældre i dag skal forholde sig til, mens de helst skal lykkes med det hele. Blandt andet pointerer hun, at det sprog, der bruges om forældre i medierne i dag, afslører rigtig meget om tidens forældresyn som noget grænseløst. Dette er udtryk som "helikopterforældre" og "curlingforældre" eksempler på.⁴ Forældrene skal ikke bare være forældre for deres børn, som forældre altid har været det. Nu oplever de også, at de skal have overblik over de dele af barnets liv, der ellers ville være skjult for dem ved fx at overvåge deres aktivitet på internettet.⁵ Og de forsøger at beskytte deres børn mod alverdens forhindringer og skuffelser, der kan ramme dem.⁶ Dette er blot to eksempler på ord, der knytter til ved det udvidede forældreskab, som Akselvoll mener har udvidet sig så meget, at det er blevet grænseløst.

I sin bog *Tænk, hvis du ikke afgør dit barns fremtid* beskriver Sara Alfort, hvordan rigtig meget i vor tids syn på børn, opdragelse og forældreskab, begyndte at give mening for hende, da hun første gang stiftede bekendtskab med begrebet "forældredeterminisme".⁷

Forældredeterminisme er ikke en »»

»» fastformuleret opdragelsesskole, man kan bekende sig til. Men det er en ofte usagt tankegang, som gen-nemsyrrer alt fra børneopdragelse i privaten til den offentlige debat og familierpolitik.⁸ Alfort definerer blandt andet forældredeterminisme således: *”Forældredeterminisme er stemmen i dit øre, der siger dig, at det, du gør – eller ikke gør – som forælder, i et 1:1-forhold former børnenes udvikling, intelligens, sociale kompetencer, fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet og kommende bidrag som demokratiske borgere”*.⁹

Det er udmattende at skulle leve op til egne og andres idealer, hvis alt skal lykkes på alle parametre. Og det er et problem for forældrene, men det er også et problem for børnene, for man bliver ikke en bedre mor eller far af at være helt eller delvist udbrændt.

Desuden lærer børn af deres forældre. Hvis forældrene altid skal være den bedste udgave af sig selv, risikerer børnene at tro, at de også skal være det, også selvom forældrene fortæller dem noget andet. Den tragiske ironi er til at tage og føle på, hvis netop de forældre, som slider sig selv allermost for at deres børn skal være og blive mentalt sunde og velbalancerede, bliver dem, der lærer deres børn det modsatte. Troen på forældredeterminismen risikerer at blive en selvopfyldende profeti, men med negativt fortegn, hvor de hårdtarbejdende forældre giver deres egen uholdbare adfærd og tankegang videre.

Dertil kommer, at den ufortyndede forældredeterminisme slet og ret ikke taler sandt. For naturligvis har forældre ikke en 1:1 indflydelse på, hvordan deres barns liv former sig. Det siger al logik, men forældredeterminismens stemme taler ikke logikkens sprog.

Forældredeterminisme er sidst men ikke mindst næppe bare en hurtig tendens, der går i sig selv indenfor få år. For hvem er den kommende generation af forældre? Det er generation Z, som blandt andet er kendetegnet ved enormt fokus på etik. Og som ifølge adskillige statistikker er hårdere ramt af stress, depression og lignende udfordringer end tidligere generationer. Selvom perfektionismen som kendetegn ofte kobles til den nuværende forældregeneration bestående

af millennials, tyder meget på, at den kommende forældregeneration døjer med mange af de samme problemer – bl.a. i form af perfektionisme, der fører til utilstrækkelighedsfølelse, som Hjortkjær beskriver.¹⁰ Forældredeterminismen ligger lige til højrebænet for også den kommende generation af forældre.

Forældredeterminisme hos kristne forældre

Kristne i Danmark i dag lever ikke i et vakuum. Derfor gør tendensen til forældredeterministisk tænkning sig også i en eller anden grad gældende for kristne forældre. Mange kristne forældre – og måske især forældre i 20'erne og 30'erne – bruger tid og opmærksomhed på at følge eksperter og influencere på instagram, som ud-deler råd, vejledning og tanker om opdragelse. Samme gruppe lytter til podcasts om forældreskab, opdragelse osv. Og hvis den grundlæggende forældredeterministiske tankegang bliver styrende for en kristen forælder, slår det så meget desto hårdere, når forældrene slås med problemstillinger, som kristne forældre ofte slås med.

En af disse problemstillinger er forældrenes frygt for, at barnet vælger troen fra. Hvis barnet udtrykker tvivl, skepsis eller decideret vælger troen fra, gør det ondt på forældrene. Og det er ikke en ny problematik, at kristne forældre i den situation bebrejder sig selv. Men risikoen for en overdreven selvbebrejdelse er større, hvis man tænker forældredeterministisk. For som forælder må man kunne have gjort noget anderledes. Tankegangen bliver: Det er *min skyld*, at mit barn har forladt troen.

En anden problematik, som forstærkes for kristne forældre, hvis en forældredeterministisk tankegang bliver styrende, er linedansen for at undgå negativ social kontrol. Der har i de senere år været et jævnlige tilbagevendende fokus i medierne på negativ social kontrol i blandt andet konservative kristne miljøer.¹¹ Det kan for mange forældre give anledning til overvejelser, om man rammer den rette balance, hvor man på ene side giver det videre, man finder værdifuldt, mens man på den anden side giver frihed til barnet til selv at tage stilling til forældrenes værdier. Den afvejning er god og vigtigt at lave, og

man må som forælder gøre det løbende, fordi barnet i forskellige faser har forskellige behov og udfordringer. Det er vigtigt, at forældre tør påvirke deres børn, men denne opgave indebærer også, at man som forælder kan komme i tvivl, om man rammer den rette balance. Og denne tvivl kan være ekstra svær at være i, hvis man er fanget i en forældredeterministisk tankegang. Hvis man anser det som katastrofalt hver gang, man i en hverdagsituation ikke rammer den rette balance, bliver rollen som opdrager enormt anstrengende. Og hvis man bliver styret af frygt for at gøre noget forkert, gør det næppe balancegangen lettere at ramme.

En tredje problematik er, at de mange nye og intensiverede krav til forældrerollen kan tage så meget fokus og tid fra forældrene, at de værdier, de ønsker at præge med, glider i baggrunden eller helt forsømmes. Dermed er der en risiko for, at det åndelige glider i baggrunden, så de gode intentioner i praksis bliver til en sekularisering.

Evangeliet til de overbelastede forældre Den nådige Gud

Hvad har man brug for, når man oplever at komme til kort som forælder? Man har brug for nåde.

Flere har de senere år rejst spørgsmålet, om mennesker i dag har mistet behovet for en nådig Gud. Eller rettere: synet for dette behov. Men måske er behovet for en nådig Gud alligevel ikke helt forsvundet. Og måske sidder der flere kristne forældre, end man lige tror, og har brug for at høre det kristne budskab om tilgivelse talt ind i netop forældrerollen, hvor mange oplever at komme til kort i større eller mindre grad. Og måske sidder der flere forældre, som i dag ikke - på nær måske en julegudstjeneste om året og en begravelse, dåb eller konfirmation i ny og næ - har kontakt til kirken og oplever det samme behov - blot mere ubevidst.

Nåden må forkyndes for børn og voksne - og måske især for forældre - i kirker, missionshuse og deslige. Og nåden må fylde i tankegangen på skoler, i institutioner og lignende som en modgift mod forældredeterminismen. For forældre kommer til kort og trænger til nåde.

Den almægtige Gud

Forældredeterminismen bærer flere løgne i sig. En af de alvorligste er, at den får os til at tro, at vi er guder. Derfor har vi brug for at få det modsatte at vide. Vi mennesker kan intet determinere, som Gud ikke kan ændre på.

Tænk hvis du ikke afgør dit barns fremtid. Tænk hvis "alt står i Guds faderhånd", som Grundtvig formulerede det i 1856.¹² Denne ide har eksisteret længe før Grundtvigs tid. I Jobs bog, den bog i Biblen, som allertydeligst skildrer menneskets møde med kaos og tab, optræder den samme påstand:

"Alle menneskers liv har han i sin hånd, alt levendes livsåde".¹³

Det er med andre ord ikke først og fremmest forælderen, der har barnets liv i sin hånd, men den almægtige Gud. I *Den etiske fordring* hævder Løgstrup, at *"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd"*. En mor eller far, der er præget af en forældredeterministisk tankegang, er ikke et sekund i tvivl om dette. Men det er vel at mærke kun noget af barnets liv, forælderen holder i sin hånd. Pointen fra Jobs bog, som Grundtvig synger med på, er, at det enkelte menneskes liv i ultimativ forstand kun er i hænderne på én, og det er den almægtige Gud.

Hvis man kan tro det, sættes forælderrollen ind i en større sammen-

hæng, hvor man som forælder bliver mindre afgørende.

Det betyder ikke, at mennesket fritages for ansvar eller kald – heller ikke som forælder eller opdrager. Men barnets skæbne er aldrig i forældrenes hænder. Der er en anden, som har kontrollen og overblikket. Ligesom tanken om den nådige Gud, der tilgiver skyld, har et enormt potentiale som modgift til forældredeterminisme, har tanken om den almægtige Gud det også. Det inviterer til, at forælderen løfter blikket væk fra sig selv og kan finde ny frimodighed i en forælderrolle, hvor man ikke selv er den udslagsgivende faktor for barnets fremtid.

Tænk hvis vi kan fremelske ærlige fællesskaber og samtaler i hjem, kirker, skoler og lignende, hvor vi som forældre kan lade maskerne falde, så vi ikke tror, at de andre altid lykkes bedre end os. Tænk hvis vi sammen kan vise hinanden evangeliet for de slidte og uperfekte forældre: at Gud er nådig og almægtig. Tænk hvis vi kan give netop det videre til vores børn og unge. Det vil gavne dem mere end alverdens selvoptimering. ✚

Litteraturliste

- Akselvoll, Maria Ørskov (2022). *Det grænseløse forældreskab*. Dansk Psykologisk Forlag
- Alfort, Sara (2018). *Tænk, hvis du ikke afgør dit barns fremtid*. Zetland
- Hjortkjær, Christian (2020). *Utilstrækkelig*. Klim

Denne artikel er blevet til på baggrund af Mathias R. Jepsen-Hansens opgave på første år på KPI Akademi.

Det er ikke først og fremmest forælderen, der har barnets liv i sin hånd, men den almægtige Gud.

¹ Hjortkjær, 2020, s. 11

² https://www.instagram.com/p/CnNaXI_Zn4/

³ Senest slået op på instagram d. 8. januar 2023 med indtil videre mere end 18.000 likes til følge

⁴ Akselvoll, 2022, s. 13

⁵ DDO: Helikopterforældre, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=helikopterfor%C3%A6ldre>

⁶ DDO: Curlingforældre, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=curlingfor%C3%A6ldre>

⁷ Alfort, 2018, s. 12

⁸ Alfort, 2018, s. 10-11

⁹ Alfort, 2018, s. 10

¹⁰ Hjortkjær, 2020, s. 16

¹¹ Fx <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/ny-rapport-negativ-social-kontrol-er-ogsaa-et-problem-i-lukkede-kristne-miljoer>

¹² DDS nr. 375

¹³ Jobs Bog 12,10